

SYSTEMATIKA HUDOBNEJ PEDAGOGIKY

Eva Králová

MEDŇANSKÁ, I. *Systematika hudobnej pedagogiky*. Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity v Prešove. Prešov: Rokus. 2010. 142 s. ISBN 978-80-555-0149-9.

„Hudba je zjavením vyššieho rozumu a múdrosti.“

Ludwig van Beethoven

Vydavateľstvo Rokus uviedlo v r. 2010 na knižný pult publikáciu s názvom *Systematika hudobnej pedagogiky* od Ireny Medňanskej, ktorá patrí k našim popredným odborníkom v oblasti hudobnej edukácie. Autorka je dobre známa pre domácu, aj zahraničnú hudobnú a hudobno-pedagogickú verejnosť. Pôsobila na všetkých typoch umeleckého školstva na Slovensku: ZUŠ, Konzervatórium v Žiline, učiteľské fakulty: katedry hudby v Nitre, Žiline a Prešove; ale vykonávala aj funkciu riaditeľky Štátnej filharmónie v Košiciach. Aktívne bola činná aj v zahraničí, kde viedla hudobnú školu *Musikschule Bleicherode* v Durinsku. Zastupovala krajiny strednej a východnej Európy v prezídiu Európskej asociácie pre hudobnú výchovu v r. 1992–2009, je národnou koordinátorkou EAS pre Slovensko a členkou medzinárodnej redakčnej rady časopisu *Hudební výchova* (2008).

Recenzovaná publikácia s hudobno-pedagogickou tematikou nie je jedinou od tejto autorky. Z oblasti hudobnej pedagogiky vydala dve vedecké monografie, vedecké a odborné štúdie v domácich a zahraničných zborníkoch. Zároveň je školiteľkou doktorandov v odboroch blízkych téme monografie na Slovensku a v Čechách, zrealizovala viac ako 120 prednášok na kongresoch EAS, na univerzitách a vysokých hudobných školách v 16 krajinách Európy. Tieto bohaté skúsenosti priniesli autorke materiál, ktorý zúročila v kvalitnom spracovaní návrhu vedeckej reflexie hudobno-výchovného procesu. Jej prínos spočíva najmä v doplnení systematiky hudobnej pedagogiky¹ o nové disciplíny, ktoré si vyžiadali zmenené spoločenské a edukačné podmienky po r. 1990: vznik samostatnej vednej disciplíny v rámci hudobnej

¹ Základ systematiky hudobnej pedagogiky na Slovensku urobil prof. Ladislav Burlas.

pedagogiky (napr. pedagogická muzikoterapia) alebo osamostatnenie sa z už existujúcej disciplíny (napr. osamostatnenie didaktiky pop-rockovej hudby z didaktiky hudby).

Predmetom monografie je (s. 5) „*hudobná pedagogika ako disciplína v systematike hudobnej vedy, so svojím štruktúrálnym systémom, ktorý tvorí samostatnú systematiku hudobnej pedagogiky*.“ Autorka v nej charakterizuje vedecké a aplikované disciplíny, najmä didaktiku a metodiku hudobnej výchovy, ale aj hudobnej výchovy ako celoživotného procesu rozvoja hudobných schopností. Vo svojej publikácii sumarizuje poznatky získané z procesu hudobnej edukácie, ktoré sú metodologicky spracované na úrovni hudobnej pedagogiky ako hudobnej disciplíny v štruktúre hudobnej vedy. Autorka zároveň oboznamuje čitateľov s návrhmi *nových disciplín*, ktoré prezentujú vedecké poznatky získané z interdisciplinárnych výskumov. Tieto odporúča chápať ako „*samostatné disciplíny*“, pričom ich je podľa nej dôležité nanovo skúmať, ak je cieľom prispieť k inovácií hudobnej edukácie na rôznych stupňoch formálneho a neformálneho vzdelávania a k prínosu vedeckých poznatkov do hudobnej pedagogiky.

Úlohou publikácie nie je len ponúknuť konečné stanovisko k systematike hudobnej pedagogiky, ale aj zamyslenie sa nad postavením hudobnej pedagogiky v hudobno-výchovnom procese. Podľa autorky je dôležité reagovať na požiadavky súčasnej školy, budovať kompetencie žiakov a využiť všetky možnosti a zdroje na uspokojenie klienta, žiaka.

Recenzovaná monografia je rozdelená do 4 kapitol. Pred prvou a za poslednou kapitolou je autorkin úvod a záver, ostatné sú usporiadané v tomto poradí: hudobná pedagogika, systematika hudobnej pedagogiky, historický konspekt vývoja hudobnej pedagogiky na Slovensku a kompetenčné vzdelávanie.

V prvej kapitole „Hudobná pedagogika“ (má 7 podkapitol) vychádza autorka z chápania a delenia hudobnej pedagogiky podľa Ladislava Burlasa, ktoré je podľa nej „*komplexom vedeckých hudobno-pedagogických disciplín otvorených pre ďalšie dopĺňovanie a rozširovanie, čo ju radí k dynamickým, viacdimenziálnym vedám*.“ (s. 9) Ďalej pokračuje prezentáciou hudobnej pedagogiky ako súčasti kultúrnej antropológie podľa J. Ruttkaya a definíciami hudobnej pedagogiky z radov českých, slovenských a nemeckých hudobných vedcov: I. Poledňáka, J. Vereša, M. Holasa, H. Rauheho, J. K. Hermanna, a i. V druhej podkapitole autorka upozorňuje na pluralitu pojmu, kde sa výraz

hudobná pedagogika používa na označenie 1. hudobnej pedagogiky ako vednej disciplíny; 2. študijného programu pre učiteľov ZUŠ. Pokračuje analýzou vzťahov hudobnej pedagogiky a hudobnej vedy, pričom sa opiera o definíciu O. Elscheka z r. 1984: „*Hudobná veda skúma znelú, písomnú a psychickú formu existencie hudby; proces vzniku, vývinu, šírenia a apercpcie hudby vo všetkých historických, regionálnych, žánrových a individuálnych podobách. (...) má mnohodisciplinárnu štruktúru a kooperuje s radom prírodných, antropologických a sociálnych vied, má však v konečnom dôsledku sama utvoriť celostný obraz o hudbe a hudobných kultúrach.*“ (s. 18) Na základe svojho poznania nemeckej muzikológie predstavuje systematiky hudobnej vedy od G. Adlera, Z. Nejedlého, J. Huttera, V. Helferta, J. Raceka, J. Fukača, L. Hibberda, H. H. Dräger, a i., s dôrazom na tých autorov, ktorí zahrnuli hudobnú pedagogiku ako disciplínu do svojich delení hudobnej vedy. Štvrtá podkapitola sa zaoberá vzťahmi hudobnej vedy a hudobnej pedagogiky a ich rôznorodým kvantitatívno-kvalitatívnym rozmerom, ktorý prispieva k vzájomnému dynamickému obohacovaniu a ovplyvňovaniu hudobnej vedy a pedagogiky. V piatej podkapitole sa autorka zamýšľa nad vzťahmi hudobnej pedagogiky k pedagogickým a iným vedám. Upozorňuje na termínovo aplikačnú zhodu v nasledujúcich disciplínach pedagogickej vedy (s. 24): „*všeobecná pedagogika → hudobná pedagogika, porovnávacia pedagogika → porovnávacia hudobná pedagogika, filozofia/teória výchovy → filozofia/teória hudobnej výchovy, pedagogická psychológia → hudobná psychológia, všeobecná didaktika → hudobná didaktika, sociológia výchovy → hudobná sociológia.*“ V ďalšej časti (6. podkapitola) nájde čitateľ vymedzenie pojmov „hudobná pedagogika“, „hudobná didaktika“ a „hudobná výchova“ podľa nemeckých hudobných pedagógov W. Gieselera, W. Krützfelda, H. Kaisera, E. Nolteho, Ch. Richtera, K. H. Ehrenfortha, ale aj Š. Šveca. Prvú kapitolu uzatvára predložením návrhu teoreticko-obsahovej aproximácie formálneho a neformálneho vzdelávania v hudobnej edukácii a tiež návrhom systému hudobnej edukácie, ktorý je prehľadne spracovaný do tabuľkovej formy (s. 28–29).

Druhá, ťažisková kapitola „Systematika hudobnej pedagogiky“ má 9 podkapitol. Autorka ju otvára charakteristikou systematiky hudobnej pedagogiky. Etablovanie hudobnej pedagogiky ako vednej disciplíny v Česko-Slovensku pripisuje zásluhy českých hudobných vedcov F. Sedláka, I. Poledňáka, muzikológov O. Elscheka, ale najmä L. Burlasa. Druhá podkapitola sa sústreďí na systematiku hudobnej pedagogiky českých pedagógov F. Sedláka

a I. Poledňáka, z ktorých systematiky vychádzal L. Burlas. Aj keď niektoré disciplíny majú rozdielnú štylizáciu, sú si rovnocenné čo sa týka cieľov, úloh a výsledkov. V 3. podkapitole sa čitateľ oboznámi s hudobnou pedagogikou v hudobnovednej systematike O. Elscheka, ktorý pod cieľom hudobnej vedy chápal „získavanie čo najobjektívnejších poznatkov o hudbe a jej vzťahoch a ich sprístupnenie pre hudobnú prax.“ (s. 33) Na základe tohto cieľa vytvoril v 2. polovici 20. storočia návrh systematiky hudobnej vedy, ktorá sa stala medzinárodne uznávanou systematikou, v ktorej je pevne ukotvená hudobná pedagogika a vychádza z nej aj návrh L. Burlasa. Tento ju koncipoval ako otvorenú a dynamickú vedeckú disciplínu (4. podkapitola), ktorá „posilnila hudobnú pedagogiku ako vednú disciplínu a znamená tiež prvé systematické usporiadanie disciplín hudobnej pedagogiky na Slovensku.“ (s. 35) L. Burlas v rámci svojej systematiky vytvoril novú odbornú terminológiu pre niektoré disciplíny: *hudobnú pedopsychológiu* a *hudobnú pedosociológiu*, ktoré sú samostatnými disciplínami hudobnej vedy, ale zároveň sú aj „v službách“ hudobnej pedagogiky, preto použitie predpony „pedo“. Najnovší návrh systematiky hudobnej pedagogiky od J. Ruttkaya (5. podkapitola), vychádza z Burlasovej systematiky a považuje za rovnocenné postavenie disciplín pre oblasť všeobecno-vzdelávacieho a umeleckého školstva. V ďalších podkapitolách sa autorka zamýšľa nad odrazom spoločenských zmien v postavení subdisciplín hudobnej pedagogiky a možnosťami vzniku nových disciplín: *hudobná pedopsychológia*, *hudobná pedosociológia*, *porovnávacia (komparatívna) hudobná pedagogika*. V 9. podkapitole sa autorka pomerne podrobne zaoberá integráciou hudobnej pedagogiky s hudobnou vedou, inými spoločenskými vedami a umením. Popisuje najmä tie disciplíny, ktoré sa etablovali a etablojú na Slovensku po r.1990: *pedagogická muzikoterapia*, *hudobná pedoterapia*, *integratívna hudobná pedagogika* a *polyestetická výchova a cirkevná hudobná pedagogika*. Tieto nové disciplíny uzatvára *hudobnou informatikou*, ktorá má vlastnú systematiku pevne ukotvenú najmä v študijných umeleckých programoch na umeleckých vysokých školách.

V 3. kapitole „Historický konspekt vývoja hudobnej pedagogiky na Slovensku“ sa autorka venuje v troch podkapitolách vývoju hudobnej pedagogiky od 2. polovice 19. storočia po súčasnosť. Podrobne popisuje hudobno-pedagogický výskum na Slovensku, jeho témy, inovácie a koncepcie, ale aj formy jeho prezentácie. Pri jednotlivých tematických okruhoch hudobno-pedagogického výskumu sa čitateľ dozvie mená pedagógov a psychológov, ktorí sa vedecko-výskumne zaoberajú konkrétnou hudobnou oblasťou.

V poslednej, 4. kapitole „Kompetenčné vzdelávanie“ sa autorka v 7 podkapitolách zamýšľa nad skvalitnením učiteľskej profesie, najmä v oblasti hudobného vzdelávania, ktorého popredným cieľom je *kultivovanie a rozvoj osobnosti žiaka*. Zároveň upozorňuje na náročnosť splnenia tohto cieľa, nakoľko na hudobnú výchovu je na Slovensku jednohodinová týždenná dotácia v 5.–7. ročníkoch ZŠ a v 8.–9. ročníkoch je tento predmet nahradený integrovaným predmetom „výchova umením“ s 0,5 hodinovou týždennou dotáciou. Autorka tento jav označuje za „*predčasne ukončený proces formovania mladého človeka hudbou*.“ (s. 105) Kapitulu uzatvára zamyslením nad hudobnými činnosťami, ktoré napomáhajú aj prehlbovaniu prístupu k hudbe, čo je podľa nej veľmi dôležité, keďže dieťa je každodenne vystavené konzumu hudby rôznej kvality.

Recenzovaná monografia prináša vedeckú reflexiu hudobno-pedagogického procesu, čím upozorňuje na vedecký obsah hudobnej pedagogiky, ktorý nemá adekvátny termín v slovenskom jazyku, nakoľko slovo „*pedagóg*“ sa v našom sociokultúrnom prostredí spája s praktickou profesiou učiteľa. V slovenčine absentuje termín ako napr. v nemčine *Musik-Erziehungswissenschaftler*, ktorý v preklade znamená *vedec v hudobnej výchove*.

Publikáciu je možné odporučiť tým, ktorí sa zaoberajú otázkou hudobného vzdelávania na všetkých stupňoch škôl. Štýl autorky je odborný, vedecký, čo publikáciu predurčuje primárne pre vysokoškolských pedagógov, vedeckovýskumných pracovníkov na katedrách, ústavoch hudobného vzdelávania a doktorandov, ale neznižuje jej zrozumiteľnosť ani pre učiteľov hudobnej a estetickkej výchovy na základných a stredných školách a v neposlednom rade po nej môžu siahnuť aj študenti vysokých škôl s hudobno-pedagogickou špecializáciou. Sama autorka odporúča svoju monografiu učiteľom všetkých stupňov vzdelávania.

Kontaktná adresa

PaedDr. Eva Králová
Katedry hudebnej výchovy
Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě
Fráni Šrámka 3
709 00 Ostrava – Mariánské Hory
e-mail: kings@sasova.net